

USTAVNOST I ZAKONITOST I VLADAVINA PRAVA U BOSNI I HERCEGOVINI

I. METODOLOŠKI PRISTUP KAO UVOD U ISTRAŽIVANJE

1. UVOD U PROBLEMATIKU ISTRAŽIVANJA

Veoma je široko područje istraživanja i ono obuhvata porodne i društvene nauke u najširem smislu toga pojma. Međutim, istraživanja se uvijek segmentiraju na pojedine naučne oblasti, a zatim na uže dijelove i neki segment u okviru društvenih ili prirodnih nauka. Šta će to biti zavisi od afiniteta i interesa istraživača i od opšte društvene potrebe za istraživanje nekog područja. Istraživač mora da se za početak opredjeli za temu, za njen okvir, pa makar kasnije u nekoj fazi istraživanja i došlo do reduciranja ili proširivanja teme istraživanja, bilo u naslovu ili sadržaju. Naslov teme je početak istraživačkog rada koji implicira i druge elemente istraživanja.

Brojni teoretičari a posebno metodolozi su utvrdili a zatim kroz praktični rad mnogi istraživača opšte prihvatili da je samim izborom i formulisanjem teme već načelno određen predmet rada i formulisan problem.¹

I mi smo prihvatili i slijedili takav stav i svatanje te utvrdili da je predmet ovoga rada ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti i vladavina prava u Bosni i Hercegovini.

Izbor naše teme i formulisanje problema istraživanja imao je istu metodološku putanju koju su pretpostavili i utvrdili teoretičari i trajao je nešto duži period i pri tome prošao fazu «inkubacije i fermentacije» ideje počev od izbora naučnog područja pa do konačnog izbora teme. Najšira i polazna osnova bio je profesionalni interes za pravne nauke, a zatim za užu naučnu i teorijsku oblast ustavnosti, zakonitosti, vladavine prava i pravne države. U okviru tako određene oblasti interesovanja bilo je nužno utvrditi tačan, logičan i prihvatljiv naziv teme. Pri formulisanju teme (naslova) držali smo se već poznatih metodoloških pravila kojima tema mora biti vezana za jednu zaokruženu cjelinu.

¹ Dr Radomir Lukić: Metodologija prava, Sabrana djela, Beograd, 1977, str. 44-95; dr. Milorad Zakić: Metodologija naučno istraživačkog rada, Banja Luka, 2000. godine, str. 51.

Ona ne smije biti preuska ni preširoka.² To znači da tema nije dobra ako se radi o jednom izrazito uskom problemu za koji je teško pronaći literaturu i druge izvore ili je možda taj problem već obrađen. Takođe tema nije dobra ako je preširoka, ako obuhvata kompleks problema. U takvim okolnostima istraživač se izgubi u činjenicama, previše je dokumenata, literature i drugih izvora. Sa druge strane nailazi istraživač na već obrađene (istražene) oblasti pa je teško dati svoj naučni doprinos. Upravo smo takvim razmišljanjem i metodom rada došli do optimalne teme koja, kako smo na početku istakli, nosi naziv «Ustavnost i zakonitost i vladavina prava u Bosni i Hercegovini»

Utvrđena tema istraživanja je veoma zahtjevna i podrazumijeva cjelovitu obradu ustavno pravnog područja – ustavnog prava, ustava, pravnog poretka i pravnog sistema, ali isto tako istraživanje i obradu institucija koje pružaju zaštitu i kontrolu (sudsku, upravnu i dr. zaštitu). Ustavnost i zakonitost, njegova zaštita i vladavina prava je nužna u svakom pa i onom najdemokratskijem društvu, jer u svim sistemima i društvima postoje subjekti (pravna i fizička lica) koja činjenjem pa djelomično i nečinjenjem vrijeđaju, krše i degradiraju ustav i zakone, a time i ljude. Postoje mnogi koje treba zaštititi ostvarivanjem ustavnosti i zakonitosti uspostavljanjem vladavine prava. Povrede ustava i ustavnosti mogu biti brojne i raznovrsne zato je nužno da postoje odgovarajući organi, pravni instituti i metode kojima se može društvo (država) efikasno suprotstaviti nosiocima povreda i kršenjem ustava i zakona.

Postavlja se stalno pitanje u teoriji i praksi kako se i kojoj mjeri prihvata i poštuje ustav i ustavnost, zakon i zakonitost i kako se ostvaruju prava i slobode ljudi utvrđene ustavom.³ Jer, ako se primjenjuje i poštuje ustav i zakon stvaraju se uslovi za skladan pravni poredak i sistem a time ukupan društveni život ljudi postaje human, siguran i harmoničan ali i obratno ako se ustav narušava krši i nepriznaje dolazi do pravne nesigurnosti građana, društvene anarhije, odnosno do pojave diktatura ili u najmanju ruku do arbitrarnog odlučivanja od strane postojeće vlasti. Očigledno da su ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti ključne pretpostavke za izgradnju i postojanje pravnog reda, pravnog poretka i sistema.

² Dr Mithat Šamić: Kako nastaje naučno djelo, Sarajevo, 1972. godine, str. 23

³ Dr Rajko Kuzmanović: Ustav je lex superiore, Eseji o ustavnosti i državnosti, Banja Luka, 2004. godine str. 18.

Savremene promjene izazvane procesom globalizacije stvaraju nove pravne poretke i sisteme, demokratska uređenja, formiraju moderne parlamente i političke partije putem kojih se brže i bolje ostvaruju prava i slobode građana.⁴ U tim okolnostima formiraju se autoritativne institucije koje vrše kontrolu i zaštitu ustavnosti i zakonitosti i pospješuju vladavinu prava. Danas su najznačajniji oblici kontrole i zaštite ustavnosti i zakonitosti ustavno sudska i redovno sudska kontrola i zaštita. Kao pomoćni oblici i forme su upravna kontrola (državna i javna uprava), ombudsmeni, pravobarnilaštva te ostali oblici kao što su advokature, agencije za pružanje pravne pomoći pa čak i neke nevladine organizacije (udruženja, savjeti, konferencije i dr).

Ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti predstavlja objektivnu i stvarnu želju svake demokratske države iako je to veoma teško ostvariti. Jer, ako bi se osvarilo poštovanje i puna primjena ustava i zakona to bi značilo da funkcioniše pravna država, da građani imaju puno povjerenje u ustav, zakone i organe vlasti. Istraživanjem će biti obuhvaćeni brojni pravni politički državno pravni organizacioni procesi i oblici koji su subjekti ostrarivanja ustavnosti i zakonitosti i vladavine prava, kao i drugi elementi koji će izborom i korišćenjem adekvatnih metoda činiti predmet i sadržaj ovoga rada.

Ova tema i njen predmet mogu da izazovu naučnu radoznalost mnogih istraživača koji imaju sličnu oblast istraživanja. Prvo zbog toga što je interesantna za sve i što je aktuelna u svako vrijeme, te što se jasno može uočiti raskorak između normativnog i stvarnog, što sigurno zaintrigira istraživača, zašto je to tako. Na jednoj strani ustav i zakoni, podižu na visok nivo princip ustavnosti i zakonitosti želeći tako ostvariti vladavinu prava i imati pravnu državu dok na drugoj strani u praksi dolazi do velikih teškoća da se ostvari ono normirano. Te teškoće pored objektivnih okolnosti najčešće, iz dnevnih političkih interesa, generišu upravo oni organi, institucije, organizacije i pojedinci koji su predložili i donijeli ustav i zakone i utvrdili da je njihovo poštovanje pravo i obaveza svih i svakoga a upravo u cilju uspostavljanja vladavine prava i sloboda građana. Zato je taj nedovoljno objašnjen nesklad jak motiv istraživača da uđe u njegovu suštinu.

⁴ Dr Miodrag Jovičić *Zakon i zakonitost*, Beograd, 1977. godine, str. 274.